

2014, Tramstraat, Zedelgem

Frederik Roelens, Griet Lambrecht, Jan Huyghe en Stefan Decraemer

Titel: Rapport archeologisch vooronderzoek Noordstraat-Tramstraat, Aatrijke (Zedelgem)

Vergunningsnummer: 2014/374

Opdrachtgever: Immokantoor Danneels nv

Uitvoerder: Raakvlak

Vergunninghouder: Frederik Roelens

Auteurs: Frederik Roelens, Griet Lambrecht, Jan Huyghe en Stefan Decraemer

Veldmedewerkers: nvt

Bewaring en beheer van de geregistreerde data, vondsten en stalen: Raakvlak

Locatie/vindplaats: Noordstraat-Tramstraat, Aatrijke (Zedelgem)

Projectcode: AA14TS

Kadaster: Afd.4, sectie B, percelen nrs. 1360/P/2, 1359/G/4 en 1350/R

Periode: 4, 10-11 september 2014; 6 oktober 2014

Technische ondersteuning: Nico Inslegers

Metaaldetectie: Roland Decock

Onderzoeksopdracht: Archeologische evaluatie van het terrein

Aanleiding van het onderzoek: realisatie meergezinswoning en ééngezinswoningen

Raakvlak:

Komvest 45

8000 Brugge

T +32 [0]50 44 50 41

F +32 [0]50 61 63 67

E info@raakvlak.be

www.raakvlak.be

© Raakvlak, januari 2015

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

1.	Inleiding	3
2.	Onderzoeksvragen	4
3.	Situering van het projectgebied	4
3.1.	Archeologische situering	4
3.2.	Bodemkundige situering	7
4.	Veldwerk.....	8
5.	Besluit en antwoord op de onderzoeksvragen.....	12
6.	Bibliografie.....	12
7.	Bijlage	13

1. Inleiding

Dit archeologisch onderzoek kadert in de geplande realisatie van een gemengd woonproject, gelegen tussen de Noordstraat en de Tramstraat te Aartrijke (Zedelgem). Betrokken bouwheer is Immokantoor Danneels nv, betrokken aannemer Van Tornhaut bvba.

Het terrein beslaat zo'n 0,35 ha. Tot voor kort was hier een garagebedrijf voor landbouwvoertuigen gevestigd. Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek wordt de ondiep gefundeerde loods afgebroken alsook enkele recente kelders en mazouttanks.

Figuur 1a-b: het onderzoeksterrein, voor én na de sloop

Het archeologisch proefonderzoek heeft tot doel het inventariseren en waarderen van het potentieel archeologisch erfgoed, dat door de geplande werken wordt verstoord. De resultaten worden geëvalueerd om de voordien ongekende, archeologische waarde van het bodemarchief in kaart te brengen en indien nodig een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving aan te bevelen.

2. Onderzoeksvragen

Het doel van dit proefonderzoek is een archeologische evaluatie van het terrein. De onderzoeksvragen die bij dit project gesteld worden zijn:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

3. Situering van het projectgebied

3.1. Archeologische situering

Aartrijke oefent sinds oudsher aantrekking uit op de mens. Luchtfotografisch onderzoek van de Universiteit Gent situeert meerdere sporenclusters in de onmiddellijke omgeving van Aartrijke, waaronder grafcircels uit de Bronstijd, funeraire structuren uit de ijzertijd of Romeinse tijd en middeleeuwse percellering (Bourgeois, 2004)(figuur 2).

Figuur 2: gedetecteerde archeologische sporen op luchtfoto's, uitgezet op Google Earth

De traditionele focus van het archeologisch onderzoek op Aartrijks grondgebied ligt echter op de Romeinse en/of vroegmiddeleeuwse oorsprong.

Aartrijke ligt namelijk op het kruispunt van twee Romeinse *diverticula* of wegen van tweede categorie: de Steenstraat en de Zeeweg. Het tracé van de Steenstraat vertrekt van Steenvoorde (Noord-Frankrijk) en verloopt in noordoostelijke richting over Poperinge, Woumen, Werken en Aartrijke. Vanaf Aartrijke tot Brugge wordt deze verdergezet onder de

naam Brugse Heirweg en Diksmuidse Heirweg. Verschillende opgravingen en de vondst van muntschatten langs het tracé hebben de Romeinse oorsprong van deze weg aangetoond (Dewilde, 2000).

In 1972 worden werken uitgevoerd aan de Steenstraat en de Zeeweg. Bij deze gelegenheid vindt Professor Hugo Thoen een bedding van grote veldsteen, met daaronder een laag zwavel, gemengd met kleine stukken veldstenen (Thoen en Vanhoutte, 2004).

In Aartrijke verloopt de weg van noordoost naar zuidwest via de Brugse Heirweg, de Engelstraat en de Steenstraat. Het projectgebied ligt erg dicht bij deze weg en biedt dus een hoog potentieel voor archeologische sporen en structuren.

Het centrum van Aartrijke zou ontstaan zijn als Romeinse versterking. Deze theorie is niet bewezen. Het is evengoed mogelijk dat het centrum 'slechts' stamt uit de vroege middeleeuwen (inventaris bouwkundig erfgoed: 26207).

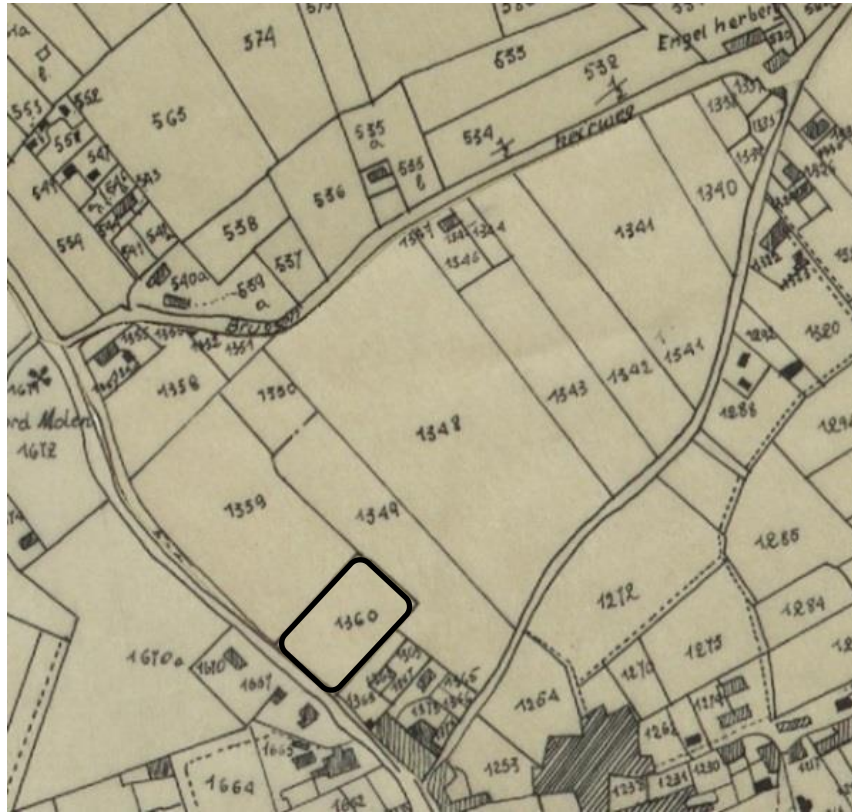
De Centrale Archeologische Inventaris vermeldt in de nabijheid van het projectgebied volgende id's: (300054): scherven Romeins aardewerk gemeld door Yann Hollevoet, (303535): de restant van een site met walgracht in de Professor Nelisstraat en (159786): site Jonkhove, waar een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd werd. Tijdens dit onderzoek zijn geen relevante sporen aangetroffen (Huyghe, 2011).

In 2006 voert Raakvlak een proefsleuvenonderzoek uit op een perceel (nummer 1340c) ten noordoosten van het centrum, in het kader van een andere verkaveling. Dit leverde geen archeologische resultaten op (Van Besien, 2006). Een derde vooronderzoek, uitgevoerd in 2014 ter hoogte van de Engelstraat, leverde ook weinig op (Roelens, 2014).

De raadpleging van enkele cartografische bronnen, met name de Kabinetskaart of Ferrariskaart (1778) en de Popp-kaart (1835), tonen geen bewoning op het projectgebied.

Figuur 3: Het projectgebied op de kaart van Ferraris (1778). (Bron: www.kbr.be)

Figuur 4: Het projectgebied op de Popp-kaart (1835)(bron: www.geopunt.be)

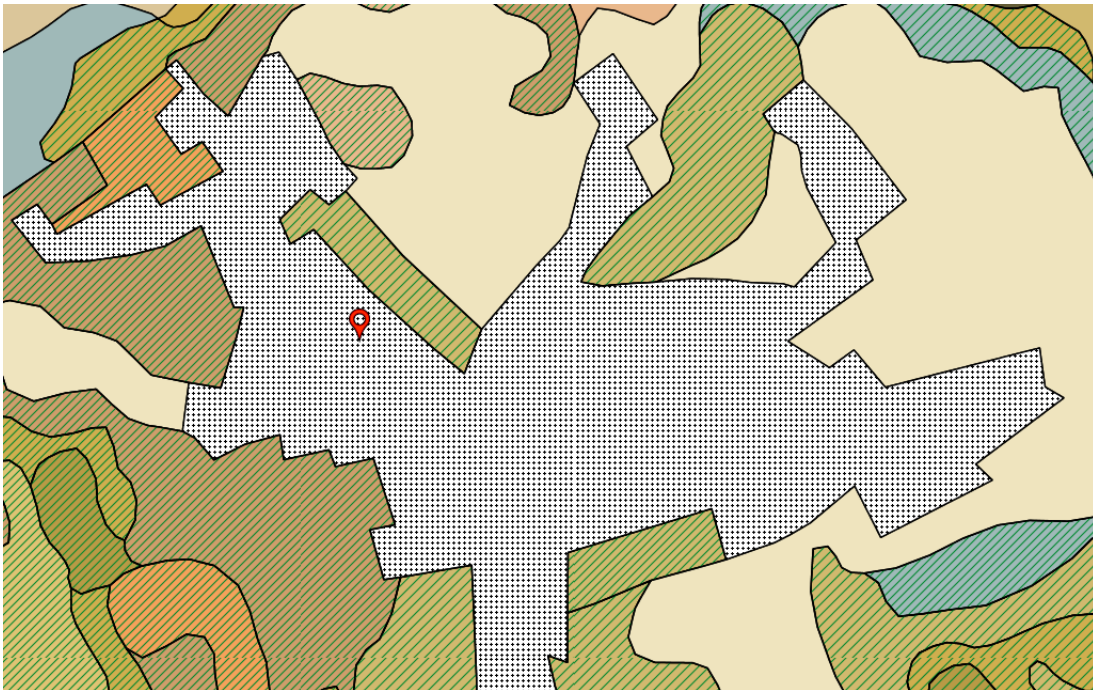
3.2. **Bodemkundige situering**

Het projectgebied bevindt zich in de Vlaamse zandstreek. Dit is een relatief laaggelegen streek waarvan de bodems afgezet zijn door poolwinden tijdens de laatste ijstijd (het Weichseliaan), zo'n 116.000 tot 11.500 jaar geleden.

De bodemverkenner karteert het terrein als 'bebouwd'; er is geen informatie voorhanden (figuur 5). Vermoedelijk zal de bodem tot één van de twee aangrenzende types behoren, namelijk het grasgroen gearceerde W-SdP (ten noordoosten van het projectgebied) of het bruinig groene W-sdb (ten westen en zuidwesten). Het betreft telkens matig natte lemige zandbodems, die enkel verschillen in de profielopbouw, aangeduid met de laatste lettercode.

Bij het eerste type, met het suffix P, kent de bodemopbouw geen profiel of een onbepaald profiel. Bij het tweede type, weergegeven met suffix b, is een structuur B-horizont waarneembaar in de bodemopbouw.

Het prefix w- tenslotte, duidt op de aanwezigheid van zand-klei op geringe of matige diepte.

Figuur 5: Situering van het projectgebied op de bodemkaart (rode ballon).
(Bron: <http://www.bodemverkenner.be>)

4. Veldwerk

Het veldwerk vindt plaats op verschillende tijdstippen in september 2014, ingepland in de werkzaamheden van de bouwheer. Op 4 september wordt de aanleg van een werfput voor een torenkraan opgevolgd. Het eigenlijke proefsleuvenonderzoek vindt plaats op 10 en 11 september. Het onderzoek wordt uitgevoerd door Frederik Roelens en Griet Lambrecht. Daarnaast wordt het team gedurende een halve dag aangevuld met onze vaste metaaldetectivist, Roland Decock.

Tijdens het onderzoek worden alle sporen en profielen geregistreerd, gefotografeerd en ingemeten met een Trimble gps-toestel.

Er zijn, verspreid over het te onderzoeken terrein, acht sleuven getrokken. Zoals afgesproken werd hierbij de locatie van de toekomstige woningen maximaal vermeden. De totale onderzochte oppervlakte is 370 m² of 8,8 %. Dit lage cijfer valt op twee manieren te verantwoorden: enerzijds is het noordoostelijk deel van het terrein ingenomen door een strook nieuwe verharding (als werfzone). Anderzijds is, gezien de vastgestelde bodemopbouw (zie verder), op het terrein beslist dat het weinig zinvol is om meer oppervlakte open te leggen.

Figuur 6: zicht op het veldwerk

De bodemopbouw komt overeen met gededuceerde gegevens van de bodemverkenner (zie 3.2), namelijk een matig natte lemige zandbodem. De moederbodem bestaat uit gelig tot wit zand en occasioneel groenige leembrokken. Er zitten vrij veel *veldsteenbrokken*¹ in. Het gaat om relatief harde, grijsgroene zandsteen uit het Paniseliaan (Eoceen, Tertiair) en is typisch voor de regio Torhout-Tielt.

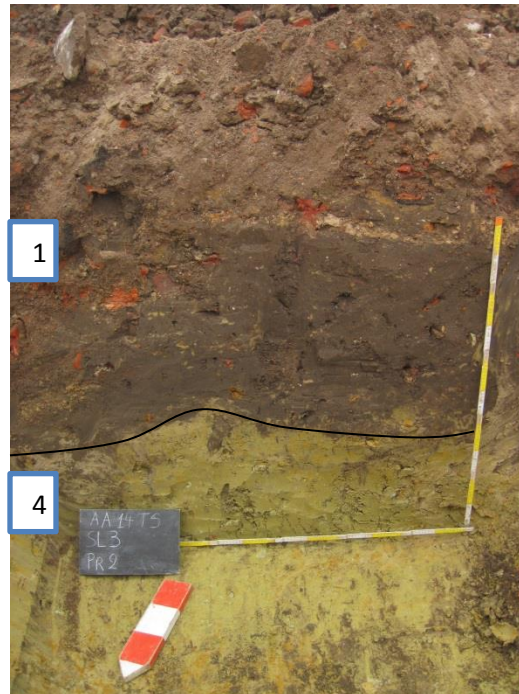
In de bovenste pakketten is een beperkte variatie waar te nemen, welke geïllustreerd kan worden met twee 'modelprofielen': profiel 2 (sleuf 3) en profiel 3 (sleuf 4).

Over het grootste deel van het terrein bleek de bodem sterk verstoord te zijn. De loods en de kelders van de belendende woning hebben de ondergrond aanzienlijker verstoord dan verwacht. De vastgestelde profielopbouw in bijna alle sleuven bestaat dan ook uit een verrommeld pakket, in dikte variërend van 45 tot 110 cm (1), waaronder de moederbodem zich bevindt (4) (figuur 7a).

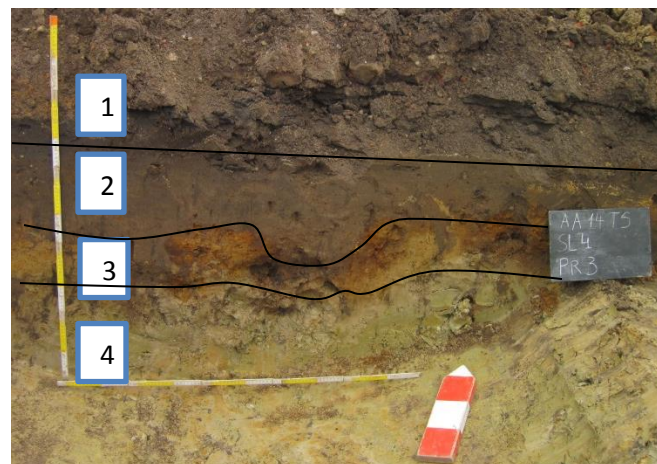
In de noordwestelijke wand van sleuf 4 zijn enkele meters van de originele, ongestoorde bodem aangesneden. Onder de de 35cm dikke, donkerbruine teelaarde (1) bevindt zich de

¹ Deze fragmenten bleven op de akkers liggen als residueel verweringsmateriaal, vandaar de naam. (S.n., Landschapskenmerkenkaart West-Vlaanderen)

biologisch actieve B-horizont van zo'n 30 cm dikte (2). Hieronder bevindt zich een 10 à 15 cm dikke ijzeraanrijningshorizont (3) De moederbodem ten slotte is afwisselend wit zand tot kleiig-silt met een groene schijn (4) (figuur 7b).

Figuur 7a: Profiel 2 in sleuf 3

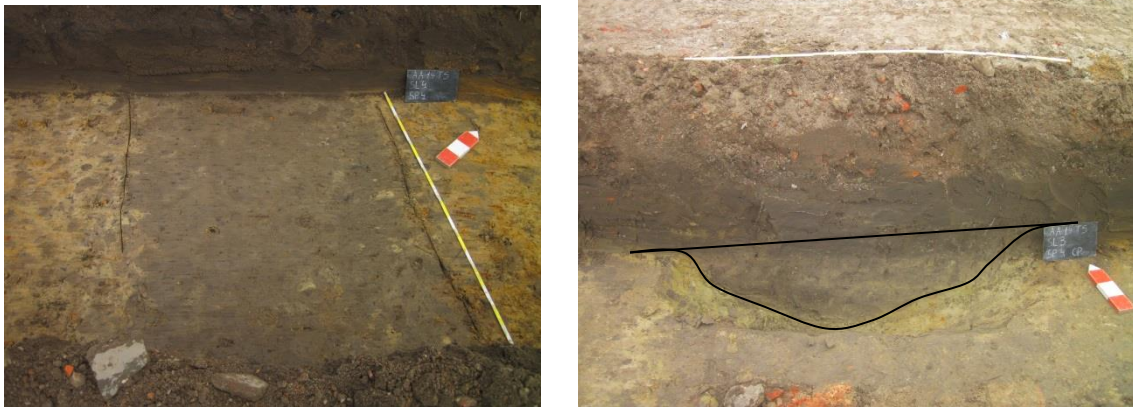

Figuur 7b: Profiel 3 in sleuf 4

Er worden in totaal 13 sporen geregistreerd tijdens het proefonderzoek. Deze kunnen ingedeeld worden in twee categorieën. Enerzijds gaat het om grachten of greppels: sporen 4, 8, 10, 11 en 12. Een aantal van deze grachten kunnen gevolgd worden doorheen de sleuven. De oriëntatie is overwegend noordoost-zuidwest, enkel greppel spoor 11 loopt in noordwest-zuidoostelijke richting. Er moet opgemerkt worden dat, ten gevolge van de diep verstoorte bodem, enkel de dieper ingegraven sporen, *in concreto* de grachten, teruggevonden zijn.

Gracht spoor 4 is handmatig gecoupeerd. Hierbij wordt één diagnostisch aardewerkfragment gevonden. Het is een rand van een bakpan in roodbakkerend aardewerk, te dateren in de late middeleeuwen (figuur 8).

Sporen 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 9 zijn van recente origine. Het gaat om kelder- en andere -muren, bestaande uit industrieel vervaardigde bakstenen waartussen beton is geplaatst (figuur 9). Deze kunnen geïnterpreteerd worden als restanten van de gesloopte bewoning.

Figuur 8a-b: gracht Spoor 4 in het vlak (a) en in dwarsdoorsnede (b)

Figuur 9: Recente verstoringen

Enkele dagen na afloop van het veldwerk is onze dienst gecontacteerd door een aandachtige buurman. Bij verdere graafwerken op het terrein waren twee beerputten aan het licht gekomen. Deze beerputten zijn op het terrein geïnspecteerd op 6 oktober.

Waterput 1 was niet meer zichtbaar op 6 oktober. De put is gemetst en heeft een ovale vorm, circa 170 x 140cm. De bakstenen meten 23x10x?cm. De waterput is opgevuld met recent bouwpuin. Hiertussen zijn enkele scherven aangetroffen, die niet ouder zijn dan 20ste eeuw. Aan de binnenzijde is gegraven tot circa 75 cm diepte.

Figuur 10a-b: Recente beerput 2, overzichtsfoto (l) en detail van de plankenbodem (r)

Waterput 2 is wel nog vastgesteld op het terrein. Het is eveneens een gemetste structuur met een ronde vorm (buitendiameter: 155cm, binnendiameter: 110cm). De gebruikte bakstenen zijn van het formaat 22x11x5,5cm en lijken een gladde kant te hebben. De binnenzijde is 60cm diep, met een bodem bestaande uit houten planken. In de vulling is aardewerk teruggevonden dat het geheel in de 18^e eeuw dateert (figuur 10a-b).

5. **Besluit en antwoord op de onderzoeksvragen**

- Zijn er sporen aanwezig? **Er werd een beperkt aantal sporen geregistreerd**
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen? **beide**
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)? **Het terrein is zeer sterk verstoord, gemiddeld tot 80 cm –mv. De enige teruggevonden sporen zijn enkele (dieper uitgegraven) grachten**
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren? **Niet van toepassing**
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? **Slechts één dateerbaar spoor, gracht uit de late middeleeuwen, dit wijst op off-site karakter. Mogelijk oudere sporen zijn verdwenen door de recente bebouwing en afbraak**
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek? **Niet van toepassing**

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem, bestaande uit het aanleggen van acht proefsleuven, leverde weinig relevante archeologische sporen op. Het enige dateerbare spoor betreft een gracht uit de late middeleeuwen. Opvallend is de aanwezigheid van een 18de eeuwse waterput, die niet voorkomt op de kaart van Popp (1835). Jammer genoeg zijn de mogelijk hieraan te linken sporen verdwenen wegens de grondige sloop van de huidige bebouwing. Gezien deze resultaten adviseert Raakvlak geen vervolgonderzoek.

6. **Bibliografie**

Bourgeois, Jean, e.a. (2004) *Inventarisatie van het archeologisch erfgoed van de gemeente Zedelgem op basis van luchtfotografisch onderzoek.*

Dewilde, Marc (2000) Romeinse vondsten langs de Brugse Heirweg, in *Jaarboek. Spaenhiers 2000*, p. 35-50.

Huyghe, Jan en Verwerft, Dieter (2011) Resultaten archeologisch onderzoek Jonkhove, Aartrijke (Zedelgem).

Roelens, Frederik en Huyghe Jan (2014) Resultaten archeologisch vooronderzoek Engelstraat, Aartrijke (Zedelgem). Raakvlak rapport 2014/06

Thoen, Hugo en Vanhoutte, Sofie (2004) De Romeinse wegen in het Vlaamse kustgebied . Leiden alle wegen naar Oudenburg? In: *Vlaanderen. Jaargang 53*. Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond.

'Aartrijke', 'Noordstraat' en 'Brugse Heirweg':

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/26207>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/26228>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/26211>

<http://cai.erfgoed.net>

<http://www.giswest.be/topografische-kaarten-ngi>

http://www.kbr.be/collections/cart_plan/ferraris/ferraris_nl.html

<http://dov.vlaanderen.be/>

<http://www.geopunt.be>

7. Bijlage

Datum	Weer	Activiteiten	Bieke	Jan	Stefan	Jari	Griet	Dieter	Frederik	Jurgen	Serge	Regy
4/09/2014	zonnig	werfbegeleiding sleuf 1			0,5				0,5			
10/09/2014	zonnig	aanleg sleuven 2 tem 6					1		1			
11/09/2014	bewolkt	aanleg sleuven 7 en 8					0,5		0,5			

Dagrapporten

Allesporenplan

Sporenlijst

Tramstraat

Noordstraat

Eernegemsestraat

Legende

- Onderzoeksterrein
- Sporen
- Baksteen
- profielen
- Recente verstoringen

5m

N

Tramstraat

Legende

- Onderzoeksterrein
- Sporen
- Baksteen
- profielen
- Recente verstoringen

Noordstraat

Eernegemsestraat

5m

spoornr	Sleuf	Interpretatie	Datering
1		1 uitbraakspoor	onbepaald
2		1 kuil	onbepaald
3		2 muur	recent
4	2,3,4 en 7	7 gracht	late ME
5		2 paalspoor	recent
6		2 paalspoor	recent
7		2 muur	recent
8		2 gracht	onbepaald
9		3 muur	recent
10		6 gracht	onbepaald
11		6 greppel	onbepaald
12		7 gracht	onbepaald
13		7 recente verstoring	recent
14			
15			

Omschrijving	Inclusies
langwerpig scherp afgelijnd spoor, librgr, zand, in sl2 duidelijk tweeledig grijs zand, amorf, bevat enkele HK-spikkels, enkele ijzerzandsteenbrokken	geen
langwerpig scherp afgelijnd spoor, librgr, zand	geen
langwerpig scherp afgelijnd spoor, ligr zand	AW (zie verder), enkele HK-spikkels
heterogeen, gr en zwart gevlekt, scherp afgelijnd spoor	geen
heterogeen, gr en zwart gevlekt, scherp afgelijnd spoor	geen
uitbraak recente woning	geen
zeer scherp afgelijnd, dobrgr zand	enkele HK-spikkels
vierkant metselwerk, industriële bakstenen en recup halve bakstenen, geen verband	opgevuld met recent bouwafval
langwerpig scherp afgelijnd spoor, dogr zand	HK-spikkels
langwerpig scherp afgelijnd spoor, librgr, zand	geen
langwerpig scherp afgelijnd spoor, licht grijs zand	enkele ijzerzandsteenbrokken, bioturbatie
scherp afgelijnd, amorf spoor, blgr, zand	afval

Afmetingen (in m)	coupe	diepte spoor	tekenblad	Gelijk aan	oversnijding
1,5 op 1,5 m	n				deels in sleufwand, deels verstoord
0,75 op 1 m	j	15-20	n		
1,75 op 4,5 m	n				
max 2 m	j	45	n		oversneden door sp9 (sleuf 3) en sp13 (sl7)
0,25 doorsn	n				
0,5 doorsn	n				
0,5 breed	n				
1,15 m breed	n				
1,3 x 1 breed	n				
2 breed	n				
0,8 breed	n				
0,75 breed	n				
	n				